

oxe, zeg, door
en worden ver-

het daardoor

worden wij zoo

ioneele.

macht bekwa-

zij ons zeker

ver hebben.

illende woord-

beginzelen, dan

ons.

mist van „pro-

thien" huize zal

en al koud.

ar en uitspraak

ten blijken, ge

t met elkander

niet worden in

indien konfes-

modernistische

g niet uit, dat

hebben.

n opzichte van

eer de Christe-

sch Hervormde

e een bepaald

zou dragen, is

dan Prof. Pa-

te Amsterdam

oor het motief

ormd is, maar

al is zijn „or-

beheerscht, of

reformeerd be-

van de Theolo-

Universiteiten

nist zoo slecht

igen fluisteren.

Hooger Onder-

verrichten, dan

berlijven.

douwend werk

plenty tijd om

heid tusschen

-Doleantie van

ek en de zijnen

HEPP.

keldistrikt

natuurlijk New-

oet men er om

ur sluiten. Ge-

niet. Doch de

minder te ver-

melikken moeten

den staatsma-

modepaleizen, meubileerinrichtingen, antiekwiteiten-shops en andere doen het vrijwillig. De dames winkelen toch in den namiddag. Tegen den avond gaat ieder naar zijn woonwijk. Slechts kleinere zaken blijven open.

New-York verstaat de kunst van etaleeren. Zou men van den Amerikaanschen volksaard verwachten, dat de vitrines zijn opgepropt met reklame-artikelen, voorzien van kaarten met reusachtige cijfers, waarop de prijzen worden vermeld, zoo misrekenen men zich. Natuurlijk zijn er zulke wel. Maar de betere winkels toonen zich daar te voor naam voor. Eén, maar dan ook schitterende, japon of mantel op een vesterafdeeling van drie bij vier meter, is geen zeldzaamheid. En de bekleding van zulk een ruimte getuigt van fijne smaak en doet het eenzame voorwerp des te beter uitkomen. Chicago doet daarin voor New-York niet onder, maar overtreft het misschien nog. Het is te merken, dat men bij de meest gedistingeerde steden in de oude wereld in de leer is geweest.

Overigens houdt de New-Yorksche, ja, ik mag wel zeggen, de Amerikaansche winkel van het opene. De voorbijganger moet er doorheen kunnen kijken. Elke klant moet als aanbeveling dienen.

Het meest typisch vond ik wel, zoo hier als elders, de barbershop, den kapperswinkel. Geen stoffige gordijntjes of spiegelsluiting beletten het doorzicht. Men ziet daar heeren en dames door elkander geplaatst op de hooge stoelen. Want wel heeft men hier en daar ook aparte damessalons, doch tal van dames schijnen geen prijs te stellen op afzonderlijke behandeling. Zij laten haar papekopjes bijwerken door den gewonen kapper, die haar niet meer berekent dan de heeren. In een paar andere steden zag ik ook, hoe een vrouwelijke bediende een heer inzepte en onder het mes nam en daarnaast een man een jonge dame serveerde. Een klein staaltje, hoeveel vrijer het verkeer tusschen de sexen is dan in Europa. De barbersstoel is van bijzondere makelij. Het best kan men hem vergelijken bij de zetels, waarin de tandartsen ten onzent hun patiënten laten plaats nemen. Het eerste werk van den kapper is u een paar decimeters naar omhoog te vjzelen. Dan hebt ge een niet door fleschjes en nikkelen bussen belemmerd gezicht in den spiegel. Maar meteen kan dan ook de schoenpoetser, soms een neger, uw schoeisel doen glimmen, indien gij dat wenscht. En tegelijk staat een meisje klaar om op uw wenk uw nagels te verzorgen. Indien ge de rol van lijdend voorwerp dus geheel wilt vervullen, wordt ge door drie menschen aan hoofd en ledematen gepoetst, gewreven, gesneden, gesmeerd. Met bekwamen spoed staat ge verjongd weer op straat.

Van schoenpoetsen gesproken, daar doet de partikulier al heel weinig aan. Ook in het hotel geeft men ze niet aan huisknecht of portier. Men onderhoudt zijn schoenen met een geprepareerden doek, die men als een kleine portefeuille kan opvouwen en in den zak meedragen. Eens of een paar keer in de week, als ze een goede beurt moeten hebben, stap men een winkel, meest in den vorm van een pijpenla, binnen. Daar staan stoelen, van het type in den barbershop, op een rijtje. En fluks komt een bediende met zijn glimmateriaal. Straatschoenpoetserij vindt men niet zooveel als in Holland.

Haastig helpen is de boodschap. In een restaurant kan men nog al eens lang moeten wachten, als men zich wil laten bedienen. Maar wie weinig tijd heeft, zoekt een gelegenheid, waar hij zichzelf bedient. Voor het overige echter houdt men niet

bij Daniël een grimmige oplossing: „de Zijnen, — dat zijn de burgemeester en de commissaris van politie en de dominee.“¹¹⁾ Maar er is al verzachting van de kritiek, er is al plaats voor humor in den eerst zoo wrangen schelder. In Traette Maend (Vermoeide Maand, 1891) gaat het dan ook reeds langs twijfel en vertwijfeling tot geloof, al zoeken sommigen nog den lust tot de satire achter dit werk.¹²⁾

Doch daarna komt de honger naar het „ware christendom“ bij dezen mensch op. De bewering, dat „de vriendenken van vriendenken dulden“ moge veel lijken op de parallele stelling, „dat de christenen geen christen verdragen“; er is toch verschil. Want de eerste stelling is de luchtige spot van wie het vriendenerschap overwonnen heeft, de tweede is de kreet van den mensch, die door het christendom verslonden wil zijn. En in „Vrede“ (Fred, 1892) moge Enok Haave, de held van den roman, die in zelfmoord ondergaat, niet van zijn wanhoop bevrijd zijn, al heeft de Heer op Tabor met hem gesproken, toch is het boek geen pleit tegen het christelijk geloof. Zelf zegt de auteur: „het was het christendom, dat de schuld kreeg. Maar de schuld had zeker minder het christendom, dan het christiaandom, of de kerkleer uit den tijd van Christiaan den zesden.“¹³⁾ Later wordt dan ook de weg tot het christendom zelf gewezen in Laeraren (De Leeraar, 1896). Pietisme en tale Kanaans mogen hier ijdelere heeten dan de ijdelheid zelf, maar de naam van Jezus wordt hier uitgeroepen als het teken, dat voert tot overwinning. In „I Helheim“ (De Hel) is de afwijzing van de Luthersche helleprediking (evenals, bewuster nog, in „De Verloren Messias“) dan ook allerminst een verloochening van den Nazarener. De roeping van de kerk is: de woorden van Jezus te doen verstaan, zoo heet het.

Zoo beweegt zich ook in de Noorsche litteratuur de ziel om den Gekruiste. En daarbij is een zedelijke etnat aan het woord gekomen, die niet maar in afgetrokken bespiegelingen, doch in daad en waarheid wil protesteren tegen de evolutionistische leer van Gun-

van treuzelen. Aan mijn horloge was een klein defect. In Amsterdam zou men stellig gevraagd hebben om over een paar dagen terug te komen. Maar in New-York ging ik een reparatie-inrichting binnen, in een paar minuten was het gebrek hersteld en... het kostte niets.

Kleinigheden komen in Amerika wel terecht. Kleinigheden zijn goed voor de verarmden. Die beginnen met spelden of spijkers te zoeken en worden in het eind soms miljonair. Maar anders breekt men er zich het hoofd niet mee. Dagbladen als „The World“ in New-York en de „Daily News“ maakten van deze mentaliteit een handig psychologisch gebruik. Om van de verkoopers niet geheel afhankelijk te worden, legden zij op bepaalde punten van de stad stapels kranten neer met de herinnering, dat elk nummer twee (Amerikaansche) centen kostte. Er werd geen toezicht op gehouden. Maar ieder, die een krant wegnam, legde ook trouw de centen neer. Er ontbrak niets aan. In Amerika wordt ongelooflijk veel gestolen. Maar voor zoo'n kleinigheid wil niemand een dief zijn.

Een andere typisch Amerikaansche winkel is de drugstore. Men vindt dien niet altijd op den hoek van een straat en volstrekt niet op elken straathoek, gelijk men mij hier in Holland wist te verzekeren. Deze drugstore (niet het Engelsche: apotheek, maar meer het Nederlandsche: drogisterij) is een soort necessaire. Het allernoodzakelijkste vindt men daar als in handig formaat bijeen. Zijt ge verkouden, hebt ge hoofdpijn, zijn misschien uw zenuwen niet in orde, in de drugstore zal men u helpen. Hebt ge eenig toiletartikel vergeten, in de drugstore zoekt ge niet vergeefs. Moet ge nog wat sigaren bij u steken, in de drugstore kunt ge kiezen uit verschillende merken. Meest ge eigenlijk nog even een prentbriefkaart wegsturen, gij kunt hier heel goede uitzoeken. Mogelijk kunt ge nergens beter terecht. En van stamps (postzegels) kan men u ook al voorzien tegen denzelfden prijs als in het postkantoor. Een droge keel gekregen? Ge wipt even op een der krukjes voor de toonbank en een of andere juice (sinaasappel, citroen-, zwarte besen- of een andere sap), een fleschje coca-cola (naar het heet: opwekkend voor het zenuwgestel), ginger-ale (gemberbier), root-beer (wortelbier), malted-milk (smaakt een beetje als bij ons fosco met spuitwater) staat dadelijk na bestelling voor u. Men kan zich niet anders dan verwonderen, dat in zoo'n kleine ruimte alle eerste benodigdheden met zulk een betrekkelijken overvloed aanwezig zijn. En dit moet er bijgezegd — het is er kraakzindelijk.

Ik sprak daar van sigaren. Misschien kan ik iemand, die naar Amerika wil gaan, nog een goeden raad geven. Ik had in 't geheel geen moeite aan de Amerikaansche keuken te wonnen. Maar met sigaren kon ik niet spoedig op streek komen. Ze hebben daar evenals in andere landen, de bewerking ondergaan, die men sausen noemt. Men haalt ze door een zekere vloeistof. Daardoor houden zij langer tegen en krijgen ook een smaakje, dat ik weefig vind, maar waarop anderen gesteld zijn. Met een Hollandsche sigaar doet men over 't geheel een Amerikaan geen dienst. „Ze vliegen zoo door de lucht“, luidt het vonnis. Maar de Hollander is van tegenovergesteld gevoelen. Welnu, ik kan mijn reizenden landgenoot aanraden het eens met het merk „Robert Burns“ te probeeren. Van de sigaretten zal hem denklijk wel „Melanchrino“ het best bevalen. (Voor deze aanbevelingen word ik niet gehonoreerd. Zoo veramerikaniseerd ben ik niet teruggekomen).

Ook de groote magazijnen en de warenhuizen

naar Heiberg (in Menneskets Genesis, 1878), volgens wien de zondeval de vrijheid gaf aan den mensch en die in het geslacht van Kain eigenlijk een weldaad ziet voor het leven en den groei der menscheit.¹⁴⁾

Ten slotte verdient de religieuze tendenz in de werken van Thomas Krag de vermelding.

* * *

Dat deze en dergelijke uitingen van den christelijken geest niet zonder betekenis zijn voor het geestesleven in het algemeen, is duidelijk. De nieuwste tijd geeft weer gaarne het woord aan de vertegenwoordigers der kleinere volken en de Skandinavische landen hebben wel niet het minst gemakkelijk een blijvende plaats zich veroverd in de wereldlitteratuur.¹⁵⁾

De Boomschen — en dat is toch in dezen tijd wel zeer opmerkelijk — kunnen dan ook zonder een zweem van ophiel, gewag maken van den geestelijken buit, die hun ook op het erf der Skandinavische letterkunde in handen valt. We noemen slechts Johannes Jørgensen met zijn Jorselafarhten (Jeruzalemtochten); een man, die „den langen, moeilijken weg afflegt van het materialisme, Darwinisme, anarchisme, atheïsme en anomalisme naar de katholieke waarheid“;¹⁶⁾ Werner von Heidenstam met zijn „De Pelgrimage van de H. Brigitta“; Selma Lagerlöf met haar Christus-legenden, waarin de Boomschen terecht „katholiserende tendenzen“ meenen te ontdekken; den dichter Sven Lidman, die „blijk geeft, zich ernstig ingeleefd te hebben in het gedachtenleven van den Katholiek“; en op den schrijver-bekeerling Claes Lagergran. Veel wordt verwacht van den „Birgittaveroin“; het doel daarvan is „katholieke werken uit te geven en op ruimen schaal te verspreiden“. En om de rij te sluiten, kunnen de niet-roomschen wijzen op den liberalen predikant Jacob Knudsen en den schrijver over het heilige land — eveneens predikant — Skovgaard Petersen, allen uit Denemarken.¹⁷⁾

Ten slotte — ook Finland tracht tegenover de invasie

zijn een bezoek waard. Men maakt u dat bezoek nog al makkelijk. Sommige tenminste hebben een halte aan den subway (ondergrondse spoor). Men kan dadelijk van uit den trein, zonder over straat te moeten, in het winkelcomplex komen. Zoo b.v. bij het beroemde warenhuis Wanamaker. Deze winkels hebben het voordeel van de „overzichtelijkheid“. Geen hooggetimmerde kasten deelen de enorme ruimte in kleine winkeltjes, gelijk ten onzent dikwijls. De koopjes, de rommel, vindt men meestal in het sousstratin. Boven staat het betere. Men is er gesorteerd in alle kwaliteiten. Ook het allerfijne en allerduurste ontbreekt er niet. Tal van liften staan er ter beschikking van het publiek. Ook hebben sommige rollende trappen. Ik zag die niet in New-York, wel in andere steden. Maar naar ik hoorde zijn ze er in New-York ook. Dat moet ook wel. 't Is een eigenaardig gevoel, als ge met zoo'n roltrap naar boven gaat. Altijd door is ze in beweging. Plaatst ge u op een trede en blijft ge daar stil staan, dan wordt ge vanzelf op een hoogere verdieping geschoven. Maar dat is het doel niet van dat ding. Neen, terwijl het zich omhoog beweegt, klimt gij de trap op. Gij zijt er dan twee of driemaal zoo snel als anders. De roltrap heeft dit op de lift voor, dat gij geen seconde behoeft te wachten. En even vlug daalt ge aan de andere zijde weer naar een lagere verdieping.

Over het winkelleven in New-York raakt men niet spoedig uitgepraat.

Maar alles behoeft ook niet in de krant. Daarom stap ik met de roltrap van het onderwerp af.

HEPP.

GEESTELIJKE ADVIEZEN.

Gebod om volmaaktheid.

W. te A. schrijft me het volgende: „Onlangs hoorde ik zeggen: Wat ik 't meest begeer, is een leven, Heer, vleeloos rein, hier op aarde met U.“ Daar zegt m'n christenhart „amen“ op. En toch — mogen we bidden om de immers onbereikbare volmaaktheid vóór 't sterven? Zou u daarover eens willen schrijven in „De Reformatie“?

Ik kan het me zoo goed begrijpen, dat W.'s hart op de bede in het versje, dat hij hoorde zingen, „amen“ zegt, en dat hij dan onmiddellijk laat volgen een „En toch“...

Er zijn van die dingen, waarin het hoofd het hart niet bijhouden kan. Van die inconsekventies in 't leven, die het verstand maar moedijk aanvaardt kan, en waartegen het toch ook veilig doet niet al te luidte te protesteeren.

Wij belijden, en Gods Woord leert het ons, dat we in dit leven de volmaaktheid niet bereiken zullen. Maar intusschen roept de Wet onzes Gods er om; niet eerst na den dood, maar reeds in dit leven; en niet pas over een jaar of morgen, maar vandaag reeds en vanaf dit eigen oogenblik. Nooit vraagt ze minder dan dat we den Heere onzen God zullen liefhebben met ons gansche hart, met geheel onze ziel, met geheel ons verstand en met al onze krachten. En ze vraagt het ieder oogenblik.

En op dezen eisch van Gods Wet zegt het hart van den geloovige luid en innig „amen“. Zoo als de Wet het wil, zoo begeert het Gods kind. Zoo wil hij het. Met niets minder dan zijn God van hem eischt, is hij tevreden. Waar hij zich naar uitstrekt — dat is geen halve- en geen drie-kwart gehoorzaamheid, maar een volkomen gelijkvormigheid aan den wil zijns Gods. En hij begeert het niet in verre toekomst, om voorloopig nog vrede te nemen met allerlei zonde en gebrek; maar aanstands en zonder uitstel. Zoo als de Apostel Paulus, die zeide: „Niet, dat ik het alreede gegrepen heb, of alreede volmaakt ben; maar ik jaag ernaar of ik het ook grijpen mocht.“

van paganistische lectuur uit den vreemde — Barbussa, Zola, Couperus vinden er ingang — te stellen protestantische en roomsche werken van religieuze strekking, al is dan de laatste tijd tamelijk arm en de religie niet veel verder gekomen dan tot de heiligen-legenden van Anni Swan.²¹⁾

K. S.

¹⁾ Jul. Persijn, Kijkjes op de Letterkunde van elders. Noorwegen. Turnhout, Joseph Spichal, z. j. bl. 190.

²⁾ Persijn, a.w. 186, 187.

³⁾ Dr R. C. Boer, Noorwegens Letterkunde in de negentiende eeuw. Haarlem, Bohn, 1922, bl. 223, 224; vgl. Persijn, 154—164.

⁴⁾ Verschenen bij Gylverdal, te Kopenhagen. Zie att. „Noorwegen en Rome“ in Nieuwe Rotterdamse Courant, 17 Febr. 1925, Ochtendblad C.

⁵⁾ Persijn, 88, 89, die abnorme stoffen aangeeft 1848.

⁶⁾ De Boer, a. w. 11—18.

⁷⁾ Zie Dr Is. v. Dijk, Geramenl. Werken, over Ibsens Brand en de bijdragen van Dr Born, Meerkerk en Persijn, Dietsche Warande 1906—1907.

⁸⁾ De Boer, a. w. 132.

⁹⁾ Persijn, 120, vgl. Dr Boer, 137, 138.

¹⁰⁾ Persijn 124.

¹¹⁾ De Boer, 166, en vooral Persijn, 144, 145, 148, ook De Boer, 173, over „Gift“, en 174 over Sankt-Hans Fest, De Wereldbld, gaf van „Gift“ een vertaling van M. Meyboom.

¹²⁾ Persijn, 155.

¹³⁾ Aldus de vertaling van Prof. Logeman (Gent). (Bon de studentar).

¹⁴⁾ Persijn, 157. De Boer, 186, 187.

¹⁵⁾ Dr Boer, 212 en Persijn 159.

¹⁶⁾ De Boer, 217.

¹⁷⁾ Dr Boer, 226.

¹⁸⁾ Richard M. Meyer, Die Weltliteratur im Zwanzigsten Jahrhundert, 2e Aufl., Deutsche Verlags-Anstalt, Stuttgart und Berlin, 1923, S. 211.

¹⁹⁾ Jaarlijksche Boekenschouw, Lastrum-uitgave, 1924. Deel V, Ned. Boekhuis, Tilburg, enz. bl. 47.

²⁰⁾ Jaarlijksche Boekenschouw, a. w. bl. 40—49.

²¹⁾ Boekenschouw, 36—38.

Zoo is het ideaal, d.w.z. naar het recht Gods, en naar den dorst van 't wedergeboren hart. Doch nu staan we voor 't feit, dat dit ideaal niet aanstands ook reëel worden kan. En daarmee moeten we nu, al doet het aan Gods recht niet tekort en al kan het de begeerte van Gods kind niet kortwieken, toch rekening houden in onze reële verwachtingen, en derhalve in ons gebed.

Want ons gebed moet waar blijven. Het mag niet alleen rekenen met ons begeeren, maar moet ook rekenen met Gods beloften. En wijl God de Heere ons geenerlei belofte gedaan en geenerlei uitzicht geopend heeft, op grond waarvan we recht zouden hebben, te verwachten, dat we in dit leven reeds de volmaaktheid grijpen zullen — kunnen we niet, in 't vertrouwen dat ons gebed verhoord zal worden, bidden dat we vanaf dit oogenblik nooit meer mogen zondigen. Als uiting van wat we naar den drang onzer ziel zouden begeeren, als verzuchting waarin het verlangen naar volmaaktheid roept tot God, is er plaats voor in ons bidden; als bede, waarvan we reeds aanstands de volle verhooring verwachten, niet.

Intusschen mag dit aan de innigheid en kracht van onzen dorst naar volmaaktheid niets tekort doen, en moet er, naar 't voorbeeld des Apostels, naar het wil der roeping Gods gejaagd met een inspanning en een moed, alsof we het nog heden zouden kunnen grijpen.

Tegenstrijdigheid? Voor 't hoofd misschien wel. Voor 't hart toch niet. Niet meer dan tusschen de roeping om te allen tijde te zijn als dienstknechten die hun heer verwachten, en het weten, dat, naar de voortekenen die aan haar vooraf moeten gaan, de komst van Christus nog vandaag of morgen niet zijn kan.

Chronisch lijden.

Een jonge man, bezocht met een kwaal of een lichaamsgebrek, dat hem nagenoeg van allen omgang en van alle genoegens des levens uitsluit, klaagt, dat hij maar niet komen kan tot berusting in zijn lot; en toch beseft, dat ontevredenheid en opstand hem, behalve schuldig, ook nog steeds ongelukkiger maken; — en hij vraagt wat hij toch moet doen, om dezen tweestrijd te boven te komen.

Ik las zijn brief met ontroering; en 'k gevoelde het bijna als een misdaad, dat ik hem hier poog te beantwoorden. Zelfs een particulier schrijven is hier nog een veel te koud bescheid. Persoonlijke ontmoeting, innige deelneming, vertrouwelijke saamspreking en gemeenschappelijk gebed kunnen hier, onder Gods zegen, slechts geven wat noodig is. En daarom raad ik m'n briefschrijver aan, dat hij zich om geestelijk bestier wende tot zijn leeraar. Intusschen wil ik hem toch gaarne enkele wenken geven, die hem mogelijk dienen kunnen. 'k Doe het ook, omdat anderen onder onze lezers in soortgelijke engten kunnen zitten.

En dan is vóór alles m'n raad: Bid God, dat Hij door Zijn Geest uw ziel zoo verlichte en bewerkte, dat ge tot Hem in de rechte verhouding moogt komen. Alles in ons leven komt op zijn plaats, als wij op onze plaats komen tegenover onzen God.

Geef u, zóó biddend, bij het licht van Gods Woord, in de eerste plaats rekenschap van het soevereine recht Gods, zijn schepsel zóó te formeeren en zijn weg en deel in dit leven zóó te beschikken als het Hem behaagt. (Rom. 9:20 en 21.)

Bedenk daarbij, dat dit vrijmachtig welbehagen Gods nooit willekeur is, en nog minder door lust in het leed van zijn schepsel wordt ingegeven; dat God integendeel lust heeft in 't geluk van zijn menschenkind, en dat, met die lust, volmaakte wijsheid al Gods raad en doen bestuurt. (Ezechiël 33:11.)

Houd u verder voor, dat de ellende des levens, niet willekeurig door onzen God werd beschikt, maar dat ze vrucht is van een rechtvaardige straf is op de zonde.

Tracht u te doordringen van het schrikkelijk karakter der zonde, dat God, die liefde is, haar zóó bezoeken moet aan zijn eigen maaksel.

Geef u rekenschap van de wondere lankmoedigheid Gods en van zijn ondoofbaren lust in de zaligheid van menschen die zondaars werden, dat Hij een wereld, die Hem slag aan dag loont en torgt, verdraagt, de straf op de zonde voor haar matigt en haar overlaadt met goedertierenheden.

Overweeg, wat ondoorgroondelijk onfermen het was, dat God voor zólk een wereld zijn eeniggeboren Zoon ten Middelaar en Verlosser gaf, en Hem besloot in haar schuld en ellende, opdat Hij haar verlossen en zaligmaken mocht.

Laat u verder door de Schrift zeggen en in allerlei voorbeelden toonen, hoe God de Heere de ellende, die naar recht enkel straf kan zijn, in zijn onmetelijke genade gedurig maakt, en ook bij u maken wil, tot een middel om te verootmoedigen over de zonde en uit te drijven tot den Middelaar.

Let er verder op, hoe de Heere in zijn ondoorgroondelijke wijsheid met het lijden, dat Hij ons oplegt, allerlei heerlijke bedoelingen heeft, die wij niet vermoeden; en dat wie zijn kind is, om Jezus' wil, deze bedoelingen van den besten aller vaders gerust kan vertrouwen, ook al doorziet en gist hij ze niet, en dat ééne dier bedoelingen — die alleen reeds alles goed maakt — is: zijn kind te zegenen en te zaligen; naar zijne belofte, dat allen die Hem liefhebben alle dingen zullen mede werken ten goede.

Bedenk ook, dat tot dat goede, waartoe hun lijden dienstbaar wordt gemaakt, ook dit allerbeste onder 't goede in dit leven behoort, dat ze er door geheiligd en naar 't beeld hunns hemelschen Vader vernieuwd worden. En daarbij komt dan nog zooveel meer. Want in de beproevingen smaken Gods kinderen het rijkst de liefde van hun Vader en de genade van hun Heiland.

En ten slotte: reken u gedurig voor, wiens deel er beter was en wiens lot gij voor u zelf zoudt begeeren: dat van den rijken man uit de gelijkenis, of dat van den armen Lazarus.

Nog eens: overweeg deze dingen biddend bij 't licht van Gods Woord. En als ge ze moogt verstaan en met uw hart gelooven, zal het licht u opgaan.

Laat me u ook nog ter lezing mogen aanbevelen het boekje van Dr A. Kuyper „In schaduwen des doods“, en dat van Ds G. Elzenga, dat, meen ik, heet:

„Voor onze zieken“ of „Voor de ziekenkamer“ (uitg. J. H. Kok te Kampen).

En laat me u thans met een stevigen handdruk Gode mogen bevelen.

Vriesland.

FERNHOUL.

Correspondentie. P. V. te E. Als u het betreffende stuk nog eens wilt nalezen, zult u ontdekken, dat ik juist voor den kerkdienst een uitsondering maakte op wat ik met u ook overigens niet gaarne tot een regel zou zien worden. U zult het daarom wel met me eens zijn, dat er geen reden is, nog eens weer op het onderwerp terug te komen.

J. de V. te A. Dank voor de aandacht die u gaf aan wat ik over de lijkbalseming schreef. Als u evenwel bedenkt, dat m'n oordeel gold de balseming, niet zooals ze b.v. bij de Israëlieten in zwang was, maar zooals ze in gebruik was bij heidensche volken, vooral bij de oude Egyptenaren, die — zooals ik ook schreef — „zoo mogelijk alle ontbinding weren moest“, dan zult u het, denk ik, niet te hard vinden. Dergelijke balseming toch vond haar motief niet in de (christelijke) hope der opstanding, maar in geheel andere voorstellingen; bij de Egyptenaren in de meening, dat het voortbestaan der zielen afhankelijk was van het instandhouden der lichamen.

OPVOEDING EN ONDERWIJS.

De goede koers?

In „Ons Program“ noemt Dr Kuyper de schoolkwestie een in de toelichting bijna verdrongen onderwerp. Evenwel, aan het slot van zijn bespreking geeft hij als einddoel van onze actie op dit gebied aan: „de triomf van het vrijwilligheidsbeginsel en daardoor de herwinning van de volkschool der gedoopte kinderen voor Christus, onzen Heere!“

Als we nu met hem nog altijd van meening zijn, dat het vrijwilligheidsbeginsel een element is, waarmee we behooren te rekenen in onzen schoolstrijd, dan mag het niet overbodig heeten, elkaar voortdurend de vraag voor te leggen: „Zeilen we met onze scholen wel in den goeden koers?“ Vooral deze vraag klemmt: „Wordt de school niet al te veel Overheidsschool?“

Onzerzijds is wel steeds het goed recht erkend van de overheid, om in zake de opvoeding en het onderwijs een woordje mee te spreken. Historisch is de gang van zaken zoo geweest, dat de overheid zich van vroege tijden af met de school heeft bemoeid en we meenen, dat ze daar het recht toe had en, dat het zelfs haar plicht was. Het mag toch een algemeen volksbelang geacht worden, dat het peil van het onderwijs in ons land niet daalt beneden het peil van de omliggende landen, waardoor ons volk in zijn strijd om het bestaan al te veel zou worden bemoeijkt. De overheid heeft daarom tot taak, zich op de hoogte te stellen met den stand van zaken in andere landen en tevens de roeping, de middelen aan te wenden, om ons volk in dezen tot de noodige actie te prikkelen en de daarvoor noodige middelen desnoods te verschaffen.

Ook dient de overheid voor het verwaarloosde in de bres te springen. Zij beschermt het zwakke en heeft daarom te zorgen, dat kinderen, die door de ouders zouden worden uitgebuit, in de jeugd gelegenheid mogen ontvangen voor onderwijs.

Tweeërlei roeping dus, voor het geheele volk zoowel als voor den enkeling heeft de overheid te vervullen.

Onmiddellijk voelen we nu, dat hier gevaren dreigen. De overheid heeft macht en neigt daardoor onwillekeurig tot overheersching van de andere personen en lichamen, die bij de opvoeding der kinderen belang hebben. Daar komt dan nog bij de omstandigheid, dat in een land als het onze een machtige partij als beginsel heeft aanvaard, dat de „Staat“, de „gemeenschap“ het doel van het aardse leven is. De mensch is dan volgens deze beschouwing allereerst staatsburger en moet zich door de overheid laten vormen in de richting, die door de overheid de beste wordt gekeurd. De overheid sticht dan zelf haar scholen, dwingt de menschen hun kinderen daar heen te zenden, zóó en zóó lang. Alle kinderen zijn Staatskinderen en het geheele onderwijs staat op staatskeur.

Niemand durft ontkennen, dat er in de regeling van ons onderwijs heel wat is, waaruit deze geest spreekt. Om iets te noemen: onze Leerplichtwet staat niet op het standpunt, dat het verwaarloosde kind alleen moet worden beschermd tegen ouderlijke willekeur, maar omdrent alle kinderen, ook van de ordelijkste burgers, komen bindende bepalingen, die de geheele wet als een Deutsche en niet als een Nederlandsche wet stempelen.

Nu is het van hoog belang, dat wij onze oogen open houden voor de groote gevaren, die ons hier bedreigen. Zeker, wij hebben tot op zekere hoogte onze vrijheid van beweging gehouden, de regeling, zooals de wet van 1920 ons die bracht, heeft het mogelijk gemaakt, om bijna overal de ouders in de gelegenheid te stellen, hun kinderen naar een school te zenden, waar hun beginselen worden geëerbiedigd. Dat kan met dankbaarheid worden geconstateerd, maar overal moet nu gezorgd worden, dat de ouders blijven gevoelen, dat zij de eigenlijke schoolstichters, immers de voor de opvoeding der kinderen aansprakelijke personen, blijven. Dan kan ook in de organisatie der verschillende scholen voldoende rekening worden gehou-

den met de zeer gevarieerde behoeften van verschillende levenskringen en verschillende landstroken. De moderne eenheidsschool kan met dat alles geen rekening houden. Zij knipt alles naar dezelfde maat, uniform.

Hoe meer het besef uit ons volk wijkt: de school behoort aan de ouders, hoe meer we op dit terrein aan onze tegengartigheid verliezen. Daar zit zulk een heerlijk deel volkskracht in de zorg, waarmee men op menige plaats altijd voor de school heeft gewaakt en gewerkt. Dat moeten we vooral niet inboeten.

Het lijkt mij daarom dienstig, gedurig eens te herinneren aan wat we in ons zoogenaamd Gewijzigd Unierapport als schoolprogram bezitten. Daar hebben we nog nooit afstand van gedaan. Ik laat het hier volgen.

Conclusiën.

1. Op de lagere scholen worde, zoo mogelijk door de Commissiën, die voor het beheer der scholen zijn of worden aangesteld, van hen, die niet tot de onvermogenen behoren, een proportioneel schoolgeld geheven, naar bij de wet vast te stellen regelen.

2. De gemeenten worden niet langer belast met de bekostiging van de lagere school.

3. Door het Rijk worde ten behoeve van de lagere scholen aan de Schoolcommissiën een vaste bijdrage uitgekeerd, te berekenen naar regelen bij de wet vast te stellen, naar zoodanigen maatstaf, dat de kosten van een gewone, eenvoudig ingerichte lagere school, voor zoover deze niet uit de schoolgelden te vinden zijn, worden gedekt, en rekening gehouden wordt met uitbreiding van leerstof en vermeerdering van het onderwijzend personeel.

4. De uitkeering van die bijdrage worde, evenals thans, verbonden aan voorwaarden, die de inrichting van het onderwijs vrij laten en alleen strekken om de besteding der rijkselden voor het beoogde doel te verzekeren.

5. Voor zoover de ingezetenen niet zelve in hun onderwijs voorzien, treden in hunne plaats de gemeentebesturen op, met dien verstande echter, dat zij op tijd en wijze, bij de wet te regelen, het beheer der scholen overdragen aan plaatselijke Schoolcommissiën, te benoemen door de ouders der schoolgaande kinderen.

Gr.

G. MEIMA.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

Over melk en politiek.

In Amsterdam is, terwijl ik dit schrijf, de gemeentelijke melkboer nog niet geboren. Wel wordt het geval besproken onder „Vroolijkheid, Hilariteit, Groote hilariteit, Gelach en Enorme Vroolijkheid“ en bemoeien zich zelfs verschillende dokters met het geval.

Het kan ons, die niet aan de Amsterdamsche tekorten meebetalen, betrekkelijk koud laten of deze melkvoordracht er komt of niet. Doch ook maar betrekkelijk, want het voorbeeld van Amsterdam werkt aanstekelijk en het is niet onwaarschijnlijk, dat straks ook andere groote steden zich geroepen gevoelen om distributiemaatregelen te nemen. Er opent zich hier een groot veld, waarop zich de ambtelijke ijver kan ontplooiën tot nadeel van den belastingbetaler.

Afgezien van de materiële gevolgen, die het nemen van deze en dergelijke maatregelen heeft, is hierin te zien een symptoom van de verwording der staatsrechtelijke denkbeelden. Almeer wordt de grenslijn weggeveegd tusschen Staat en Maatschappij. Bovendien schijnt het principieele verweer, vooral na den oorlog, telkens in kracht af te nemen.

Hier blijkt ook weer hoe gevaarlijk de eerste stap is. Als wij de bevolking van visch voorzien, waarom dan niet van melk?

En als we melk kopen, waarom dan geen melk? Ik weet het ook niet en 't is mij ook niet bekend waarom men niet veel verder gaat.

Als de hoop, dat een bepaald belang door de stad beter zal verzorgd worden dan door particulieren, reeds voldoende is om de bedrijfsvrijheid weg te nemen en een gemeentelijk monopolie in te stellen, waar is dan het einde?

Is de vleeschvoorziening minder belangrijk dan de melkvoorziening? Is er dan ergens een punt, waar we op goede gronden halt kunnen houden en krachtens onze beginselen zeggen: „tot hiertoe en niet verder“?

Hier ligt het moeilijke punt der gemeentelijke politiek en het schijnt mij zeer noodig, dat wij ten dezen door studie en samenspreking trachten te komen tot een vaste gedragslijn. Ik geloof, dat wij voor het meerendeel gevoelen, dat een ver uitgebreide gemeente- of staatsexploitatie een gevaar is voor onze beginselen.

Ook in het socialistische kamp wordt dit gezien. Het gaat in Amsterdam niet om het melk of om de melk, maar om de politieke boter, die men uit deze gemeentemelk hoopt te winnen.

„Het Volk“ schreef: „Wanneer de Overheid de verzorging in een eerste levensbehoefte der bevolking, als die met melk, beter blijkt te kunnen behartigen dan waartoe het particuliere bedrijf in staat bleek, dan zal dit zeker zijn gevolgen hebben ten aanzien van de denkwijze der bevolking en van hare vertegenwoordigers, met betrekking tot de verzorging in andere levensbehoefte dan die van melk“.

Dit is dat door beschouwd delen van de taak wordt. T die een w verweer ontwikkel

Oogen meestal t

Ze kom grote m kent en c

Ze leid willige d en spel sleutel i

Ze is keling va het oude

En het vormt vo

Reeds leden var

op een l en het v

men len gevaar vo

Overheid deelen, lo

te vriez

Zoo ze ons, dat

niet kunn

Een ut

lijk de vr

trachten z

de grensl

en Maats

zijn naar

van tijdel

beginsele

Amher

= Uit de

Jaap E

geleden,

ties, wer

door zijn

lichaam g

Op de

loopsport

trok het

sche stal

Doet 3

rijkskans

president

lij zich

Mevrou

maakte i

scène ov

dubbele

veroutwa

Meer u

vertoonde

lang als

Deze pre

dat het

= Reory

Het ou

school er

wijs op

het ingel

dagblate

heeft ge

Wij ko

kende re

dit uit,

de ergerl

volkomen

Bovene

over uits

Geleynse

land op

dat hij a

verricht

vredigend

onze hul

Glinthor

te wissel

Wel u

tegen ko

Ter be

dentie di

dat onz

Th. Hee

Daarvoor

Anderz

bergen u

om „De

raliseere

sluiten,

maar af

= De O

Net je

Gelijk